

3. koncert

torek, 14. oktober 2014, ob 22.30

Slovenska filharmonija, Dvorana Marjana Kozine

In potem sem vedela, da je veter ...

Noč flaut

Toru Takemicu (1930–1996)

Voice / Glas (1971)

za flavto

Liza Hawlina Prešiček – flavta

Toru Takemicu

Masque / Maska (1959/61)

za dve flauti

Continu (1959)

Incidental I (1959)

Incidental II (1960)

Robert Aitken – flavta

Aleš Kacjan – flavta

Toru Takemicu

Intinerant / Potujoči (1989)

V spomin na Isamuja Nogučija

za flavto

Aleš Kacjan – flavta

Toru Takemicu

And then I knew 'twas Wind... / In potem

sem vedela, da je veter ... (1992)

za flavto, violino in harfo

Matej Zupan – flavta

Jasumiči Ivaki – viola

Nicoletta Sanzin – harfa

Tošio Hosokava (roj. 1955)

Kuroda-buši (2004)

za altovsko flavto

Robert Aitken – flavta

Daj Fudžikura (roj. 1977)

Calling / Klic (2011)

za fagot

Paolo Calligaris – fagot

Džo Kondo (roj. 1947)

High Song / Visoka pesem (1987)

za sopransko flavto v G in šakuhači

Aleš Kacjan – flavta

Tadaši Tadžima – šakuhači

Džodži Juasa (roj. 1929)

Interpenetration / Vzajemno oplajanje
(1966)

za dve flauti

Liza Hawlina Prešiček – flavta

Matej Zupan – flavta

Toši Ičijanagi (roj. 1933)

Still Time IV / Tihi čas IV (1988)

V spomin na Toruja Takemicuja

za flavto

Aleš Kacjan – flavta

Toru Takemicu

Air (1995)

za flavto

Robert Aitken – flavta

V intervjuju z Alanom Blythom je leta 1973 Takemicu govoril o svoji naraščajoči fascinaciji nad komponiranjem za določene izvajalce. V časopisu *The Times* je Blyth zapisal: „*Takemicu ne upošteva samo tehničnih in izraznih možnosti instrumenta, pač pa tudi individualne lastnosti in osebnost izvajalca, priložnost, ob kateri bo skladba izvedena ter tudi pogoje za izvedbo. Na tak način se poskuša odmakniti od abstraktne glasbe.*”

Čudovit primer tovrstnega pristopa je repertoar skladb za flavto, ki jih je Takemicu napisal za švicarskega flautista in velikega interpreta sodobne glasbe, Aurèla Nicoleta. Takemicujeva glasba za zahodno prečno flavto vsebuje širok spekter mikrotonalnih in barvnih odtenkov, značilnih za tradicionalno izvajanje na *šakuhaciju* (tradicionalni japonski flauti iz bambusa), obenem pa tudi razširjene tehnike igranja evropske avantgardne glasbe, ki vsebuje perkusivne nastavke tonov, večzvočja in petje skozi instrument.

Toru Takemicu (1930–1996)

Voice / Glas (1971)
za flavto

Skladba *Glas* (1971) ima svoj izvor v verzih iz zbirke poezije japonskega pesnika in slikarja, surrealističnega Šuza Takigučija (1903–1979) z naslovom *Ročno izdelani pregovori*. Iz japonščine prevedeni verz: „*Kdo gre tam? Govori, prosojnost, kdorkoli že si!*” razkriva svoj shakespearejanski izvor. Nicolet je skladbo izvedel leta 1971 na festivalu na Havajih. Ta festival je bil za skladatelja posebnega pomena, saj se je prav tam leta 1964 spoprijateljil z Johnom Cageom.

Toru Takemicu

Masque / Maska (1959/61)
za dve flauti

Čeprav samouk iz daljne Japonske, se je Takemicu že v času aktivnega sodelovanja v interdisciplinarni skupini različnih umetnikov z imenom *Jikken Kobo* (*Eksperimentalna delavnica*), ki je delovala na Japonskem v začetku petdesetih let, zavedal pomena druge dunajske šole za razvoj sodobne glasbe. *Masque* za dve flauti je cikel treh krajših stavkov, kjer Takemicu združuje ‘zahodnjaško’ pojmovanje glasbe (z jasnimi vodenjem glasov, kontrapunktom, točno določenim ritmom in melodično-harmonsko strukturo) in ‘vzhodnjaške’ glasbene elemente pojmovanja časa: „*Skladba biva v notranjem svetu časa, ki ga ni mogoče zgrabiti z ‘zahodnjaškim’ pojmovanjem metruma.*” (Takemicu). Zato mora biti, podobno kot *Requiem* (1957), izvajana v tako imenovanem ‘one-by-one’ ritmu. Ta zagonetna angleška fraza, ki si jo je izmislil Takemicu sam, pomeni, da izvajalec zelo počasen pulz razdeli v zelo počasne triole. Takšna razdelitev učinkuje kot spodjedanje vsakršnega občutka za pulzacijo in vzbudi občutek suspenza zvoka na popolni čistini.

V *Maski* Takemicu uporablja tudi japonsko tradicionalno izvajalsko prakso: kar nekaj tonov se konča s kratkimi četrtronskimi *glissandi*, za katere je Takemicu izdelal poseben način notacije: noti dolge vrednosti je dodal vezano vrednost predložka iste, vendar neharmonično izpisane tonske višine z dodano puščico, ki nakazuje smer portamenta.

Skladba je nastala za glasbeni festival Karuizava. Skladateljevo spremno besedilo jo povezuje z masko, ki jo uporabljajo igralci japonskega tradicionalnega

gledališča *no* za ponazarjanje ženskega obraza. Masko predstavlja navidežno zahodna, serialna forma v duhu druge dunajske šole, za njo pa se skriva bistvo z Daljnega vzhoda.

Toru Takemicu

Intinerant / Potujoči (1989)
V spomin na Isamuja Nogučija
za flavto

Skladba za flavto solo z naslovom *Potujoči* spada v sklop kratkih skladb in literarnih člankov, v katerih se je avtor poklonil umetnikom, ki jih je občudoval. Posvečena je spominu na japonsko-ameriškega kiparja, oblikovalca in krajinskega arhitekta, Isamuja Nogučija (1904–1988). O njem je Takemicu zapisal:

„*Noguči je popotnik. Moje srečanje z njim in izkušnja doživljanja njegovih del sta končala mojo udobno eksistenco in me postavila na pot proti svetu neznanega.*”

Skladbo je premierno izvedla flautistka Paula Robinson v New Yorku leta 1989.

Toru Takemicu

And then I knew 'twas Wind... / In potem sem vedela, da je veter ... (1992)
za flavto, violo in harfo

Pričujoči trio je darilo naročnika Akira Obija flautistu Aurèlu Nicoletu, ki ga je tudi krstil leta 1992 v Mitu na Japonskem. Naslov skladbe je vzeta iz pesmi Emily Dickinson:

Like Rain it sounded till it curved
And then I knew 'twas Wind...

Kot dež je zvenelo, dokler ni zavilo
In potem sem vedela, da je veter ...

Tošio Hosokava (roj. 1955)

Kuroda-buši (2004)
za altovsko flavto

Kuroda-buši je japonska ljudska pesem za svečane priložnosti, skladba za solistično altovsko flavto z istim naslovom pa je bila napisana za Roberta Aitkena ob njegovem 65. rojstnem dnevu. Prvič je bila izvedena na koncertu ob njegovi upokojitvi, ki so ga pripravili študentje flaute Visoke šole za glasbo v Freiburgu, kjer je Aitken predaval 16 let.

Daj Fudžikura (roj. 1977)

Calling / Klic (2011)
za fagot

Naslov skladbe mi vzbudi živo predstavo o tem, kako nekdo v davni preteklosti na vrhu hriba igra na pihalni instrument in pošilja signale ali opozorilne znake v vas na drugi strani doline. Ne vem, zakaj imam v mislih prav to prisposobo.

Skladbo sta skupaj naročila fagotist Ajako Kuroki iz orkestra Tokyo

Opera City in fagotistka Rebekah Heller, članica ansambla International Contemporary Ensemble (ICE) iz New Yorka. Nastala je pred mojim *Koncertom za fagot*, ki sem ga kasneje skomponiral za Pascala Galloisa in za moj portretni orkestrski koncert v tokijski Suntory Hall. *Klic* je bil zame lepa priložnost, da sem spoznal tehnične in izrazne možnosti fagota, preden sem se lotil koncerta.

Daj Fudžikura

Džo Kondo (roj. 1947)

High Song / Visoka pesem (1987)
za sopransko flavto v G in šakuhači

Takemicu je v zgodnjem obdobju komponiranja glasbe za film pogosto finančno pomagal mladim glasbenikom. Eden od njih je bil tudi Džo Kondo, dasiravno se je njegov kompozicijski slog zelo razlikoval od Takemicujevega. Kondov način komponiranja je namreč samosvoj, minimalističen, z velikim številom oktav in ponavljanj. S svojo brezkompromisno držo si je kot skladatelj pridobil ugled in uspeh.

Visoko pesem za nenavadno vrsto sopranske prečne flavte uglasene v G in šakuhači je Džo Kondo napisal po naročilu japonskega izvajalca na šakuhačiju Jošikazuja Ivamote. Prvič je bilo delo izvedeno v Dartingtonu na tamkajšnji Mednarodni poletni šoli leta 1987. Izvajalca sta bila francoski flautist Pierre-Yves Artaud in že omenjeni Jošikazu Ivamota.

Džodži Juasa (roj. 1929)

Interpenetration / Vzajemno oplajanje (1966)
za dve flavti

Skladba *Vzajemno oplajanje* je sestavljena iz dveh delov. V prvem igrata flavti v nihajočih in nenehno spreminjajočih se tempih, z vedno znova predpisanimi *accelerandi* in *ritardandi*. Glasba torej nima vzpostavljene hitrosti, zato tudi vertikalna nadpostavitvev glasov ni precizirana. Z drugimi besedami: izvajalcema ni potrebno igrati skupaj, to niti ni mogoče. Kljub temu pa je vsak vstop posebej označen in predstavlja neke vrste poskus posnemanja tradicije *mihakarai* (japonsko: čakanje na pravi trenutek), ki jo najdemo v japonskem tradicionalnem gledališču *no*.

Predpisanih je pet različnih tempov: vse od skrajno hitrega do skrajno počasnega, vmes pa se hitrost predpisano spreminja. Tonske višine so vnaprej serialno določene, vendar je rezultat skupnih zvokov zaradi nenehnih manipulacij s tempom vedno znova stvar naključja.

Drugi stavek vsebuje oznake *v prostem tempu*, *non-vibrato*, *vstopi in zdrži tako dolgo, kot je le mogoče*, na določenih mestih zahteva komponist tudi močne atake s pomočjo zraka in brez jezika, kar je značilno za japonsko *no* flavto.

Skupni imenovalec obeh skladb bi lahko bila kar 'nestrukturirana struktura', ali pa obratno – 'strukturirana ne-struktura'. Interpenetracija (sooplajanje, medsebojno prepletanje, vzajemno oblikovanje) je koncept *zen budizma*, kjer sta dva subjekta združena v eno, a sta hkrati neodvisna drug od drugega in se v medsebojni komunikaciji vzajemno navdihujeta.

Toši Ičijanagi (roj. 1933)

Still Time IV / Tihi čas IV (1988)
V spomin na Toruja Takemicuja
za flavto

Toši Ičijanagi in Džodži Juasa sta bila Takemicujeva tesna prijatelja. Njihove družine so vrsto let celo živele v isti zgradbi. Ičijanagi je bil odličen pianist, z 21-imi leti je odšel v New York, kjer je pridobival znanje in glasbene izkušnje v družbi znanih umetnikov, Čieko Hara, Beveridgea Webstra in Johna Cagea. Leta 1961 se je vrnil na Japonsko in odločilno vplival na umetniško rast Toruja Takemicuja. Delo *Tihi čas IV* je nastalo po Takemicujevi smrti in bilo prvič izvedeno na njegovem spominskem koncertu leta 1996 v Jokohami.

Čeprav precej kratka, skladba *Tihi čas IV* nazorno predstavlja Ičijanagijev slog, za katerega so značilni: omejena uporaba razširjenih tehnik igranja flavte, dobro nadzorovana raba tonskega materiala in kontrasti nenadnih virtuoznih pasaj.

Robert Aitken

Toru Takemicu

Air (1995)
za flavto

Takemicujeva poslednja skladba, *Air* (1995), je bila darilo Aurèlu Nicoletu za 70. rojstni dan. Japonski flautist Jasukazu Uemura jo je slavljencu prvič zaigral 28. januarja 1996 v Oberwilu (Švica), manj kot mesec dni pred skladateljevo smrtjo.

„Smrt je neizogibna za vse. V žalosti, ki me obhaja, ne vidim praznine, pač pa modro nebo. Čutim prostrano kraljestvo neumirajoče smrti. Nikakor ne smemo pustiti žalosti, da ugasne naša življenja.”